

УДК 632.786 С (477.54)

**С. В. Станкевич, асистент, І. П. Леженіна, канд. біол. наук, доцент
Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва**

**БАВОВНИКОВА СОВКА В ННВЦ «ДОСЛІДНЕ ПОЛЕ»
ХНАУ ІМ. В. В. ДОКУЧАЄВА (ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ)**

Бавовникова совка *Helicoverpa armigera* (Hübner, [1808]) — багатоїдний шкідник, який пошкоджує не менше 250 видів культурних і диких рослин у різних частинах ареалу. За літературними даними, найбільших збитків совка завдає бавовнику, томатам, кукурудзі, сорго, нуту, люцерні, тютюну, сої, гороху, гарбузам, кабачкам, рицині, кенафу, джуту та ін.

За даними З. Ф. Ключко (2006), вид поширений у Південній та Центральній Європі, Азії, крім півночі, Північній Африці, Австралії, Нової Зеландії. В Україні поширений як мігрант у Карпатах, на Поліссі, в Лісостепу, Степу та Криму. Цей мігрант, здатний досягати Скандинавії та інших північних територій.

В Україні бавовникова совка до 2000 рр. циклічно завдавала серйозної шкоди томатам та кукурудзі на півдні (Подкопай, 1964). В останнє десятиріччя в країні збільшилися площі під соєю, з 2010 р. — під нутом, і таким чином зросла кількість найбільш привабливих для шкідника культур. Донедавна ареалом шкідливості цієї комахи вважалися південні регіони (АР Крим, Донецька, Запорізька, Миколаївська, Херсонська та інші області). Проте нетипові погодні умови (підвищення річних та збільшення суми ефективних температур) останніх років спричинили суттєве збільшення чисельності та господарсько відчутної шкоди бавовникової совки в лісостеповій зоні, зокрема Вінницькій, Київській, Полтавській, Харківській та Черкаській областях.

У результаті обстежень польових культур ННВЦ «Дослідне поле» ХНАУ ім. В. В. Докучаєва у 2013 р. нами було встановлено, що бавовникова совка в наших умовах масово заселяє кукурудзу, соняшник і нут.

Нут є малопоширеною в Україні бобовою культурою, проте в останні роки площі під ним зросли до 50 тис. га і продовжують зростати. Це пов'язано з тим, що нут не боїться весняних заморозків, легко витримує спеку в період вегетації та тривалі посухи. Також вважається, що ця культура майже не пошкоджується фітофагами, а з хвороб уражується лише аскохітозом. Але в результаті обліків нами встановлено, що заселеність рослин нуту гусеницями бавовникової совки становила 100 %. Середня щільність гусениць у фазі дозрівання бобів досягала 3,4–3,6 екз./рослину, пошкодженість бобів і насіння — 60,9 %. Тобто цей шкідник спричинив втрати близько 60 % врожаю.

Соняшник є основною олійною культурою України та займає площу понад 2 млн га при середній врожайності 16–18 ц/га. Це можна певною мірою пояснити тим, що з моменту виведення панцирних сортів його майже не пошкоджують комахи. У результаті обліку на посівах соняшнику нами було

встановлено, що пошкодженість кошиків гусеницями бавовникової совки становила 22,6 %, а середня щільність гусениць у фазі початку цвітіння становила 0,28 екз./рослину. Кошики, пошкоджені бавовниковою совкою, згодом уражуються фітопатогенними грибами та загнивають.

Кукурудза є однією з найбільш високопродуктивних злакових культур універсального призначення, яку вирощують для продовольчого, кормового і технічного використання. Площі посівів в Україні перевищують 4,5 млн га, при середній урожайності 60 ц/га. Раніше основним шкідником кукурудзи вважався кукурудзяний стебловий метелик. Проте в останні роки у всіх зонах вирощування кукурудзи особливого значення набула бавовникова совка. У результаті обліку заселеності посівів кукурудзи гусеницями бавовникової совки нами було встановлено, що заселеність рослин становила близько 23 %, а пошкодженість качанів — 19 %. Гусениця бавовникової совки живиться маточковими нитками качана, відкриваючи шлях для проникнення спор пухирчастої сажки. В результаті пошкодження бавовникової совкою маточних ниток не відбувається запилення зернівок на качанах, а в результаті пошкодження зерна в качані воно сильно уражується фузаріозом. Внаслідок цього шкідливість виду значно зростає.

Погодні умови 2013 р. сприяли масовому розмноженню шкідника. Відомо, що у роки масового розмноження бавовникової совки травень і червень завжди вологі (Подкопай, 1964). У Харківській області кількість опадів у третій декаді травня, другій і третій декадах червня у 2013 р. суттєво перевищувала середні багаторічні значення.

Таким чином, тепла зима, вологі травень і червень, а також збільшення кількості привабливих кормових рослин призвели до зростання чисельності та господарсько відчутної шкоди бавовникової совки у Харківській області.

УДК 632.936

А. А. Тарасенко²⁹, аспірант

Харьковская государственная зооветеринарная академия

ИЗУЧЕНИЕ ВИДОВОГО СОСТАВА НАСЕКОМЫХ ЛУГОВ С ПОМОЩЬЮ ЧЕТЫРЁХСТОРОННЕЙ ЛОВУШКИ

С целью установления видового состава насекомых, обитающих на пойменных лугах Дергачёвского района, ранее использовалась ловушка Малеза, позволяющая отлавливать насекомых с двух сторон и собирать их в одну ёмкость. Однако эта ловушка не даёт возможности отловить насекомых отдельно с каждой из четырех сторон света. Поэтому нами была разработана

²⁹ Науковий керівник — Тертишний О. С. доктор сільськогосподарських наук, професор.